

in sibi futuros tãto tempore inimicos, benignitas. Quam sic cognoscere possimus, & in ea lætari & exultare, ut in sublimi cœlorum regia, in symphonia angelorũ, & choro sanctorum omnium, perenniter laudemus patrem miserationum omnium, & filium eius redemptorem omnium saluandorum, & spiritum sanctum omnium largitorem charismatum: qui tres unum sunt, unus deus, una maiestas. Cui omnis honor, omnis gloria, omnis potestas, in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT SEXTVM DECI MV M.

137

Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat uillicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et uocauit illũ, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ uillicationis tuæ, iam enim non poteris uillicare. Ait autem uillicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me uillicationem? Fodere non ualeo, mēdicare erubescō. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à uillicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quātum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionẽ tuam, & sede, citò scribe quinquaginta. **137** Deinde alio dixit: Tu uero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit dominus uillicũ iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii huius seculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. **138** ¶ Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod uerum est quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, **139** quod uestrum est quis dabit uobis? ¶ Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & **140** alterum contemnet. Non potestis deo seruire & mammonæ. ¶ Audiebant autem omnia hæc pharisæi, qui erant auari, & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante deum. Lex & prophetæ, usq; ad Ioannem: ex eo regnum dei euangelizatur, & omnis in il **141** lud uim facit. Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, **141** mœchatur: & qui dimissam à uiro ducit, mœchatur. ¶ Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes ueniebant, & lingeabant ulcera eius. Factum est autẽ, ut moreretur mēdicus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autem diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum

35 suos cum esset in tormentis, uidit Abrahā à longè, & Lazarum in sinu eius: & ipse clamatis dixit: Pater Abrahā miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abrahā: Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero
 40 cruciaris. Et in his omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos nō possint, neq; inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domū patris mei. Habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hūc locum tormentorū. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & prophetas, audiāt illos: At ille di-
 45 xit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

ANNOTATIONES BREUES XLIII. CIRCA LITERAM CAP. XVI.

2	uullicum ὀικονόμορ œconomum dispensatorem & infra.	βάτουρ batos	22	deridebant ἐξεμυκτίζουρ sublannabant	
2	diffamatus est διδιμάθη delatus est	10	cautionem ἐχράμμα literam	24	quod * ἐρίη
3	quali dissipasset ὡρ διασκορπίζουρ ueluti dissipans	10	sede, καθίσασε cum sederis	25	ex eo, ἀπ' τότε ex tunc ab eo tempore.
3	bona τὰ ὑπάρχοντα facultates	11	alio ἀλίη	28	mœchat, & * πᾶρ οἰρ
4	uullicationis τῆρ οἰκονομίαρ œconomiae, dispensationis & infra.	11	tritici. * Ⓞ Et literas τὸ χράμμα singulare.	30	Et erat quidam ἄνθρωπ Ⓞ δέ τισ ἦρ Homo aut quidā erat
4	iam enim non poteris οὐ γὰρ δυναθήσῃ ἔα nō em poteris posthac non enim poteris ultra	12	maiori πολλῶ multo & infra.	30	iacebat ἐβέβλητο porrectus erat
5	uullicare ὀικονομᾶρ	15	iniquitatis: τῆρ ἀδικίαρ iniustitiæ & infra.	30	ianuam ἄν πυλῶνα uestibulum.
7	Scio ἔγνωρ Noui	16	modico ἐλαχίσω minimo	31	plenus: * καὶ & diuitis, — & nemo illi dabat.
8	Conuocatis itaq; καὶ προσκαλεσάμεν Ⓞ Et accersitis	17	iniquus ἀδικ Ⓞ & infra.	31	diuitis, — & nemo illi dabat.
9	cados	20	adhærebit, ἀνθέξεται amplectetur	34	sepultus est. * καὶ Et
		22	hæc * καὶ &	34	Eleuans — autem
				35	uidit ὄρᾳ præfens.
				35	sinu τοῖρ κόλπῃρ plurale.
				36	ut καὶ &
				38	dixit — illi

38	recepisti * σου tu	40	Et in his omnibus	hiatus;
38	bona * σου tua		καὶ ἐπὶ πάντων τοῖς	uorago
39	hic		Et super hæc omnia	43 tormentorum. - Et
	ὧδε	40	chaos	τῆς βασάνου
	aduerbium loci.		χάσμα	singulare.

COMMENTARIUS IN CAPVT SEXTVM DECIMVM

157

Mox subdit Lucas parabolam œconomi, id est dispensatoris cuiusdam diuitis, dicens. ¶ Dicebat autem & ad discipulos suos: Homo quidã erat diues, qui habebat uillicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona illius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem uillicationis tuæ, iam enim non poteris uillicare. Ait autem uillicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me uillicationem? Fodere non ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero à uillicatione, recipiant me in domos suas. Conuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quãtum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede, citò scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu uero quãtum debes? Qui ait: Centum coros tritici. Ait illi: Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit dominus uillicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Et ego uobis dico, facite uobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. ¶ Hac nos parabola instruit dominus, ut si deus fecerit nos rerũ suarum dispensatores, datis nobis opibus & diuitijs, habeamus eam prudentiam in uita spiritali ad uitam obtinendam sempiternam, quam habent dispensatores terrenorũ dominorum in uita temporalis ad uitam obtinendam temporalem: quod de œconomo domini temporalis ostendit, quem dominus ipsius accusatum, quod bona sua dissiparet accersiuit: ut significaret illi reddendam esse rationem dispensationis, procurationisq; ei commissæ, quodq; ultra non esset res suas dispensaturus. Quæ eum ipsi uictũ sola suppeditare posset, cogitauit tunc quidnam facturus esset, ut amotus uiuere posset: nam fodere non ualebat, laboriosam uel artem exercere: mēdicare uero erubescibat. Confugit itaq; ad mundanam prudentiã, quæ est quomodocunq; uiuendi astus. Accersiuit enim singulos quosq; domini sui debitores, antequã œconomiæ suæ redderet rationem. Et eum qui primus uenerat, interrogauit, quantum deberet domino suo. Qui respondit: Centum batos olei, ut uerbi causa centum dolia. Cui literam suã centum batorum obligatoriam restituit, & nouam sibi scribi iussit obligationis quinquaginta solum batorum. Itaq; ut illum faceret sibi amicum, quinquaginta batos ab obligatione detraxit, quos illi dimisit. Eum qui secundus uenerat, similiter interrogauit, quantum deberet domino suo. Qui respondit: Centum coros tritici, ut uerbi causa centum modios tritici. Cui obligationis centum cororum reddita litera, iussit nouã scribi, quæ solum obligationem cõtineret octoginta cororum. Itaq; dimisit illi uiginti coros, ut eum sibi faceret amicũ. Et ita fecit alijs. Postea uero quã ab œconomiæ domini sui officio amotus fuit, apud illos uiuebat, nunc ab hoc, nunc ab illo amice receptus. Quod ubi dominus eius intellexit, laudauit œconomi sui astũ, prudentiamq; prudentiam dico mundanam, etsi id fecerit in fraudem sui. Quid enim est œconomus iniquitatis, nisi œconomus iniquus? Quid est, filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt: nisi astutiores sunt ut prouideãt sibi in mūdana, temporalisq; uita, quã filij lucis, qui sunt filij dei, ut sibi prouideãt in coelesti, æternaq; uita? Ergo si adsunt nobis diuitiæ (hoc enim mammona significat) intelligamus nos esse dispensatores & œconomos summi domini: & ea simus prudentia, ut ex ipsis faciamus nobis amicos

bis amicos, qui recipiant nos, nō in domibus suis terrenis ac temporalibus, sed in cœlestibus, æternisq; habitaculis, distribuendo scilicet pauperibus, indigentibusq; & illis in pia, sanctaq; opera utendo. Sed quādo recipient nos? Cū amouebimur ab œconomia. Quando id erit? In fine huius præsentis uitæ. Quod insinuat dominus cū ait: Ut cum defeceritis, id est cum ad finem huius uitæ ueneritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Sed cur mammona, id est diuitiæ uocantur iniquæ? Quia ferè per ipsas, & propter ipsas omnes in hoc mūdo iniustitiæ fiunt. Non quod de se sint iniustæ, sed quod peruersus usus earum faciat eas dici iniustas. Ergo si illis bene utantur filij lucis, iustæ sunt, et si eadem aliorum usu aut sint, aut fuerint iniustæ. Et quia sine cōparatione plures in hoc mundo iniuste illis (quæcunq; sint) utuntur, quàm iuste: ideo potius dicuntur iniustæ quàm iustæ, iniquæ quàm æquæ. Quas hominibus dari ad probationem fidelitatis erga magnum totius uniuersi dominum, insinuat dominus, cum subdente Luca, ait. ¶ Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est. Et qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod uerum est quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est quis dabit uobis? ¶ Quem putas esse regium quæstorem, qui prius probatus nō fuerit in minoribus œconomijs, in quibus inuento fideli, gradatim maiores committæ sunt, & tandem quæstura ipsa quæ maxima est? Quod si quis in infima œconomia repectus sit infidelis, nunquam maior illi committitur, quāto minus maxima? Sic omnium rex & dominus, quibusdam diuitiarum œconomiam committit, quæ est omnium infima: in qua si quis reperiatur infidelis, dignus est ut ab omnibus alijs maioribus & ueris excludatur œconomijs. Et qui probatus est ut dispensaret aliena, & non dispensauit, aut male dispensauit: quis eum dominum faciet ut dispense, aut dispensare possit propria? Certè quos deus reperit indignos trāsitorijs bonis, neq; dignos existimabit æternis. Et qui sibi fidem non seruat in parujs, super magna illum nō committet: sed bonis priuabit maximis, quæ uera sunt, quæ sempiterna, quæ immensa. Studeamus ergo in hoc mundo fidelitati, alioqui futurorum bonorū, quæ sola uera, magna, & permanentia sunt, nulla portio nobis futura est. Deinde subdit Lucas parabolam domini, quod nemo potest duobus dominis seruire, dicente ipsomet domino. ¶ Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Aut enim unum odiet, & alterum diliget; aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis deo seruire, & mammonæ. ¶ Hanc parabolam habet Matthæus cap. 6. numero. 58. Et has parabolas proposuit dominus aduersus auaros, è quorum numero aliqui præsentis erant, quos curare uolebat: hæc enim est bona dei uoluntas. Sed sic insaniunt homines, ut etiam deo perse curare uolente, ipsi sanari nolint. Quod indicat Lucas per subsequentem sermonē, dicens: ¶ Audiebant autem omnia hæc pharisæi qui erant auari, & deridebant illum. ¶ Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus altū est, abominatio est ante deum. Lex & prophetæ, usq; ad Ioannem: ex eo regnum dei euangelizatur, & omnis in illud uim facit. Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à uiro, ducit, mœchatur. ¶ Malūt infelices huius seculi homines seruire māmōnæ, id est diuitijs, quàm domino cœli & terræ: immo ipsum odio habent & contemunt. Et quomodo nō cōtemnerent, quando derident ipsum propter diuitias? Et tamē iusti uideri uolūt apud homines, quasi uoluntatem dei facientes, & tales haberi. At deus corda intuetur, qui bus cognoscuntur dei contemptores & irrisores: & superbia eorum abominatio est ante deū. Quod subditur, quod lex & prophetæ usq; ad Ioannem, de lege ueteri & prophetis ueteris legis est dictum. Ioannes enim ueterem legē, & omnes ueteris legis clausit prophetas. & τὸ π, ex tunc, ab eo tempore regnum dei euangelizatur. Si

quidem à CHRISTO incœpit gratia & ueritas, & euangelica uiuendi norma: quam tunc apprehēdebant ij, qui quodam impetu mentis rapiiebantur ad CHRISTVM au diendum, quorum & spiritus CHRISTI carnem mortificabat. Sicut enim ad Ioannē uenientes, uolentiā asperitate & abstinentiā exteriorē carni faciebant: sic omnis qui uenit ad CHRISTVM, uolentiā interiorē carni affert, id est mortificationem affectuum carnalium. Et de hoc quoq; Matthæus tractat cap. undecimo, numero. 108. Et quod adiicit: Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de lege unum apicem cadere. id Matthæus habet cap. quinto, numero. 36. Et per *κρίσις*, id est apicē hic, & apud Matthæum etiā per *iota*, quod minimum est in elementis Hebræorū, aliquid paruum ac minutum intelligere debemus non casurum à lege, quo ad intelli gentiam, quæ est spiritus, non quo ad literam, quam in multis à tempore CHRISTI, & ante, stilus scribarum mendax uitiauit ac uitiauerat. At uerba Lucæ & Matthæi re petamus, ut huius rei dilucidior appareat intelligentiā. Lucas sic habet: Facilius est au tem cœlum & terram transire, quàm de lege unum apicem cadere. & Matthæus ca pite quinto hoc pacto: Amen quippe dico uobis, donec transeat cœlum & terra, *iota* unū, aut apex unus non præteribit à lege, donec omnia fiant. Quæ domini uerba præ tendere uidentur, quod quicquid de ipso in lege scriptum est, etiā si humile sit: quā to minus si sublime (humile autem est, quod de humanitate eius, et si sublimius sit ho minibus, scriptum est: sublime autem omnino, quod de diuinitate eius) elabi non po test, quin ita eueniat usq; ad consummationem seculi, cum omnes iudicaturus adue niet: & id Esaiæ implebitur: *Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent.* Sed nūquid per apices, intelliguntur profodiæ quædam Hebræorum, quas nōnulli spiritus & uo cales eorum appellant: Id sanè haud crediderim: sed potius per apicem, summitatem, & fastigium literarum intellexerim. Quandoquidem Moses & prophætæ sine illis pū ctis & lineolis legem tradiderunt: ut & ipsi Hebræi nunc etiā ingenuè fatētur. Quare nequaquam de lege ipsa sunt, sed adiectitiā quædam: ut litera ipsa ad eā, quam ipsi rabini eorum uoluerunt, coartaretur intelligētiam. Quod duo Iudæi Nephthalim & Ben asser (ut libri eorum cōtinent, nec ipsi diffitentur) facere aggressi sunt. Caterum huiusmodi Hebræorum adiectitiā, apices non sunt: sed ut plurimum ima literarum oc cupant: & licet aliquod summum obtineat locum, nihil tamen ad literam, aut legē atti net. Quare si nonnulla, etiā non pauca, in lege ueteri olim malitiā corrupti Iudaica, ut manifestant correctiones magistrorū, aut uerius corruptiones, quas appellant *TRIN QVIN SOPHRIM*, id est aptationem scribarum, nihil contra domini dictum penitus facit, immo corroborat illud. Quandoquidem & ipsos scribas id aliquando facturos, spiritus dei per Hieremiam capite octauo prædixerat, dicens: *Quomodo dicitis, sapiē tes sumus, & lex domini nobiscum est: Verè mendacium operatus est stilus mendax scribarum, confusi sunt sapientes, perterriti & capti sunt: uerbum enim domini proie cerunt.* Verum, etiā si multa in lege eorum secundum literam deprauata, corruptaq; sunt: nihil tamen de spiritu ac ueritate literæ usq; ad cōsummationem seculi cadet, præ teribit, deficiet ue. Etsi enim litera corrūpitur, spiritus tamē est incorruptibilis, & æter nus: & ueritas per dominum enunciata, cœlo & terra solidior permanebit in æternū. Et quod subdit dominus de uxore non dimittenda, & de dimissa ab altero non ducē da, similiter & de uiro: id habet Matthæus cap. undeuigesimo, numero. 185. His itaq; positis parabolam, aut uerius rem gestam, qua & auaritiā, & ambitio, & uoluptas, & (ut uno uerbo dicam) omnis mundi luxus, ipsaq; caro taxatur, pharisæis, auaris, ambi tiosis, uoluptarijs, mundanis, carnalibus, immortificatisq; proponit dominus, dicens.

141 » **C**Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quoti-
 » die splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius
 » ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis: & nemo
 » illi dabat.

illi dabit. Sed & canes ueniebant, & lingeabant ulcera eius. Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahamæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est. Et in inferno eleuans oculos suos, cum esset in tormentis, uidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei: & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. Et in his omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut ij qui uolunt hinc transire ad uos non possint, neq; inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent. ¶ Cum dicitur, Erat diues: notatur auaritia, nam si adsunt diuitiæ, & cor non apponitur, nisi ad sanctè utendum: is nō diues, sed aut pauper spiritu, aut liberalis, aut quod est talibus maxime proprium, misericors dicitur. Cum, Qui induebatur purpura & bysso: notatur fastus, & ambitio. Cū uero, Et epulabatur quotidie splendide: luxus & intemperantia. At Lazaro uita prorsus dispar ac dissimilis erat. Non diues erat, sed pauper: nam mendicus. Non uestitus purpura & bysso: nam iacens ad ianuam diuitis, plenus ulceribus. Non in luxu & intemperantia uiuens: quia cupiens saturari de micis quæ cadebāt de mensa eius, & nemo illi porrigebat. Et nemo (inquit) illi dabit: ubi taxatur illiberalitas, non solum diuitis, sed & eius famulitij: quorum omnium nulla fuit misericordia, aut certè minor quàm canum: quia ueniebant canes, & lingeabant ulcera eius, in quo adhuc mendici nuditas intelligit. Et nomen pauperis (ut dictum est) Lazarus: quod si interpretemur, adiutor à deo dicitur, ut intelligamus pauperum adiutorium à domino esse: etsi tales mundus iudicet destitutos, & sine ullo adiutorio. Et his circumstantijs sumptis de nomine pauperis, de ulceribus, de recubitu ad ianuam diuitis, de canibus lingentibus, de diuitis purpura & bysso, de splendido uictu, de morte priore pauperis, & subsequente diuitis, qui presentes erant, intelligere poterant de quibus dominus loquens, texeret historiam. Vterq; mortuus est, sed ut dispar fuit uita, ita & post obitum dispar euentus. Nā anima pauperis per angelos bonos deducta est in sinum Abrahamæ. Diues autem sepultus est, & anima eius per angelos malos (quod ex opposito intelligitur) deducta in infernū. Hic, pauper, qui olim diues: illic, diues Lazarus, qui olim pauper. Hic, iste ægrotat, & tormentis cruciatur: at illic, Lazarus sospes exultat. Ille in mundo opem petebat ab isto, & ei negata est: iste nunc petit ab illo, & ei quoq; negatur. Ille cum angelis perpetuò est lætaturus: iste cum dæmonibus fortè etiam perpetuò cruciandus. Ecce finis auaritiæ, fastus, & intemperantiæ huius, & paupertatis, humilitatis, & patientiæ illius. Et colpum, id est sinum Abrahamæ, procul esse à uoragine inferni, ubi diues receptus est, indicat sermo Abrahamæ. Inter nos (inquit) & uos chaos magnum (id est hiatus magnus) firmatum est, hoc est collocatum, ut ij qui uellent hinc transire ad uos nō possint, neq; inde huc transmeare. Certum est enim, ex sinu Abrahamæ nullum ad infernum suppliciorum locum, uelle transire: quod si uellent, etiam non possent. At in illa statione, nunc neq; Abraham, neq; Lazarum esse: sed cum CHRISTO ascendisse, & nunc cū angelis in regione cœli lætari, nulli dubiū esse debet. Quod adijcit de quinque fratribus qui adhuc erant in domo patris diuitis: indicium etiam quoddam est, quo cognosci posset de quonā diuite dominus loqueretur. Et quod manibus, id est animis defunctorum non nihil etiam apud inferos inesse possit erga suos boni affectus, indicant hæc uerba diuitis: Ne ueniant in hunc locum tormentorum. Sed esto id optaret,

pœnis, eritq; perpetuò damnatorum infernus. Ex uerbis Abrahæ non uidetur simpli-
 citer haberi, non posse inde transmeare, sed non posse cum uelint. Quid si non cū ue-
 lint, sed peractis pœnis transmeant: etsi nūc satisfactione peccati & pœnæ facta, non
 ad sinum Abrahæ, sed ad cœlum conuolare credantur: sed hæc ut de o placitum est &
 cognitum, fiunt. Verum dicere diuitem illum nō esse perpetuò damnatum, ad quod
 credendum maxime adduxit hoc euangeliū, Et sepultus est in inferno, non probe re-
 presentatum, paradoxum uideatur. Ideo aut id iudicio dei occulto relinquamus, aut
 sentiat quisq; quod sibi uideatur. Non tanti est ille (qui quandiū uixit, & etiam post
 mortem miser fuit) sola opinione diues, at re uera pauper, ut eius gratia controuersia
 suboriri debeat: sed dei potestas semper est laudanda, admirāda, suspicienda, siue iusti-
 tia adhuc illum puniat, siue misericordia illi parcat. Cæterum dices, qui fit ut cui remit-
 titur peccatū, non etiam condonetur pœna? Peccatū dimitti, & pœnā punitionemq;
 reseruari, argumēto est Dauid, qui (dimisso peccato) pœnas facinoris admissi postea
 luit. Quod ex. 2. Reg. cap. 12. & quibusdā sequētibus cognoscit, ubi post admissum
 peccatum mortis Uriæ, & raptus Bathsabæ, dixit illi per Nathan dominus: Ecce ego
 suscitabo super te malū de domo tua, & tollā uxores tuas in oculis tuis, & dabo pro-
 ximo tuo, & dormiet cū uxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondi-
 te, ego autem faciam uerbum istud in conspectu omnis Israël, & in cōspectu solis hu-
 ius. Et dixit Dauid ad Nathan: Peccaui domino. Dixitq; Nathan ad Dauid: Dominus
 quoq; transulit peccatum tuum, non morieris. Ecce peccatum translatum: & cū di-
 cit, Non morieris, culpam dimissam. At pœnam reseruata innuit quod sequitur: Ve-
 runtamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter uerbum hoc, fi-
 lius qui natus est tibi, morte morietur. Et subditur: Percussitq; dominus paruulū, quē
 peperit uxor Uriæ, Dauid. Sed & ex quintodecimo cap. Suscitauit illi dominus malū
 de domo sua. Nam uniuersus Israël sequutus est Absalon tanquam regem, dimisso
 ipso Dauid rege, cum ait Dauid seruis suis qui erant in Hierusalem, cap. quintodeci-
 mo secundi Regum: Surgite, fugiamus: Neq; enim erit nobis effugium a facie Absa-
 lon. & subiūgitur: Egressus est ergo rex, & uniuersa domus eius pedibus suis. Sed
 & ingressus est Absalom ad concubinas Dauid in conspectu solis huius, ut scribitur
 cap. sextodecimo, iuxta consiliū Achitophel quod illi cōsuluit, dicens: Ingredere ad
 concubinas patris tui, quas dimisit ad custodiendam domum: ut cum audierit omnis
 Israël, quod fœdaueris patrem tuum, roborentur tecum manus eorū. Tetenderūt er-
 go Absalom tabernaculū in solario, ingressusq; est ad concubinas patris coram uni-
 uerso Israël. Quis ergo non uidet dimisso, translato ue peccato, pœnam reseruata po-
 stea sequutam? Ergo aliquibus dimittit deus peccatum & pœnā: & ij ex morte trāse-
 unt ad uitam æternam. Alijs non remittit peccatum, quare neq; pœnam: & ij transe-
 unt de morte prima ad mortem secundam. Alijs remittit peccatum, id est culpam, re-
 seruata pœna, quod id secundi Regum designare uidetur, translulit peccatum tuū: et
 ij cum moriuntur, ad expiatorias transeunt pœnas. At dominus nunquam, nō remis-
 so peccato remittit pœnam. Si ergo concedimus interdum remitti peccatum, & non
 pœnam, peccatumq; transferri, necessarium est esse expiationū locū. Sed & pone ali-
 quem facientē pœnitentiā, id est satisfactionem pœnæ, interire satisfactione nō dū im-
 pleta: quid aliud restat, nisi eā apud inferos implendā, qui ijdem sint expiationū loci?
 Et quid hoc aliud designat: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & re-
 ducit: Qui inferi unde reducit dominus, nisi expiatorij loci? Sed de his satis: quando-
 quidem plura super ea re Matthæi cap. quinto, numero. 39. dicta sunt. Id autem ut eò
 tandem reuertamur unde sumus digressi, nosse par est, dominum illa narratione de
 diuite & Lazaro, se deum esse declarasse, ut cui omnia præsentia sint quæ apud ange-
 los, quæ apud homines, & quæ apud inferos fiāt, Patri ergo gloriæ, & filio eius æter

2. Reg. 12.

2. Reg. 15.

1. Reg. 2.

riæ sapientiæ, & spiritui sancto infusori gratiæ, soli deo omnis honor, potestas, & gloria per immensa seculorum secula. Amen.

CAPVT SEPTIMVM DECIMVM.

142

ET ait ad discipulos suos: Impossibile est ut nō ueniant scandala: Væ autem illi, per quem ueniunt. Vtilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum eius, & proiciatur in mare, quàm ut scandalizet unum de pusillis istis. Attendite uobis: Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi. Et dixerunt apostoli domino: Adauge nobis fidem. Dixit autem dominus: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic arbori moro, eradicare & transplantare in mare, & obediet uobis. ¶ Quis autem uestrum habens seruum arantem, aut pascentem boues, cui regresso de agro dicat illi: Statim transi & recumbe. & nō dicit: Para quod cœnē, & præcinge te & ministra mihi donec manducē & bibā, & post hæc tu māducabis & bibes? Nūquid gratiā habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperauerat? Nō puto. Sic & uos cū feceritis oīa quæ præcepta sunt uobis, dicite: Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. ¶ Et factū est dū iret in Hierusalem, transibat per mediū Samariā & Galilæam. Et cū ingrederetur quoddā castellum, occurrerūt ei decem uiri leprosi. Qui steterunt à longe, & leuauerūt uocem, dicentes: IESU præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit: Ite, ostēdite uos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Vnus autē ex illis ut uidit quia mundatus est, regressus est cum magna uoce magnificans deum. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens: & hic erat Samaritanus. Respondens autem IESVS, dixit: Nōne decem mundati sunt, & nouem ubi sunt? Nō est inuentus qui rediret, & daret gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade: quia fides tua te saluum fecit. ¶ Interrogatus autem à pharisæis quando uenit regnum dei: respondens eis, dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione: neq; dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnū dei intra uos est. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desyderetis uidere unū diē filii hominis, & non uidebitis. Et dicēt uobis: Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neq; sectemini. Nam sicut fulgur coruscās de sub cœlo in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit filius hoīs in die sua. Primū autē oportet illū multa pati, & reprobari à generatione hac. Et sicut factū ē ī diebus Noë, ita erit & in diebus filii hoīs. Edebāt & bibebāt, uxores ducebāt, & dabātur ad nuptias usq; in diē qua intrauit Noë in arcā, & uēnit diluuium, & perdidit omnes. Similiter sicut factū est in diebus Loth: Edebāt & bibebāt, emebāt & uendebāt, plātabāt & ædificabāt: qua die autē exiit Loth à Sodomis, pluit ignē & sulphur de cœlo, & oēs perdidit. Secūdū hæc erit qua die filius hoīs reuelabitur. In illa hora q̄ fuerit in tecto, & uasa eius ī domo, ne descendant tollere